

ANNA KOMPERDA

Politechnika Wroclawska
Biblioteka Główna i OINT

Rola bibliotek akademickich w zakresie tworzenia i rozpowszechnienia informacji o dorobku naukowym uczelni

Jednym z najważniejszych zadań współczesnych bibliotek akademickich jest gromadzenie i udostępnianie informacji o dorobku naukowym pracowników własnej uczelni. Ważne jest tu wypracowanie zasad współpracy biblioteki z macierzystą uczelnią w dziedzinie dokumentowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych, a także właściwa klasyfikacja i dbałość o prawidłowy opis bibliograficzny prac. Przykładem są rozwiązania organizacyjne systemu informacji o dorobku naukowym w Bibliotece Politechniki Wroclawskiej oparte na zarządzeniach władz Uczelni i uznające za jedyne i wyłączne źródło danych o dorobku pracowników bazę tworzoną w Bibliotece. Przyszłe zadania bibliotek uczelnianych powinny zmierzać zatem w kierunku integracji swoich usług z potrzebami uczelni, współpracy z innymi bibliotekami w kraju w celu rozwoju systemu informacji o dorobku naukowym polskich uczelni i jego upowszechniania na świecie. Taki system będzie służyć wspomaganie badań naukowych oraz wspieraniu dydaktyki na uczelniach. Będzie także źródłem prawidłowo wykonywanych analiz cytowań oraz innych zestawień ilościowych i jakościowych niezbędnych do prawidłowej oceny nie tylko pracowników, ale i samych uczelni. W bibliotekach powinna nastąpić integracja bibliograficznych baz dorobku naukowego ze źródłami pełnotekstowymi, katalogami OPAC, repozytoriami prac naukowych i dydaktycznych udostępnianymi w Internecie. Tak zorganizowany system będzie ważnym ogniwem komunikacji i wymiany myśli naukowej, a także utrwali rolę bibliotek, jako ośrodków udostępniających i zarządzających informacją naukową.

Wstęp

Współczesne biblioteki akademickie aktywnie uczestniczą w tworzeniu informacji i organizowaniu dostępu do zasobów elektronicznych – katalogów on-line, baz danych, serwisów własnych i innych bibliotek. Mają spore osiągnięcia w edukacji użytkowników, działalności promocyjnej i marketingowej, digitalizują zbiory, negocjują umowy, testują nowe rozwiązania zapewniające coraz szybszy i wygodniejszy dostęp do baz danych i usług.

Głównym celem tej działalności jest udostępnianie informacji o literaturze naukowej, wspomaganie procesu dydaktycznego i badań naukowych prowadzonych na uczelniach.

Wraz z postępem w nauce rośnie liczba wytwarzanych materiałów naukowych – publikacji, prac niepublikowanych, raportów z badań, projektów, zgłoszeń patentowych, które są tworzone na uczelniach. Ich rejestrowanie i odpowiednie opracowanie powinno odbywać się w bibliotekach, które z racji pełnionych funkcji i przygotowania fachowego są predysponowane do gromadzenia, opracowania i przetwarzania tych danych. Dokumentowanie dorobku uczelni powinno być zorganizowane w postaci systemu tworzonego przez wszystkie jednostki organizacyjne uczelni, z biblioteką jako głównym koordynatorem prac. Aby system informacji o dorobku spełnił swoje zadanie, a dane w nim zawarte mogły być podstawą do analiz ilościowych i jakościowych uznawanych przez uczelnię i odpowiednie ministerstwo, musi spełniać kryterium kompletności i jakości zawartych w nim informacji. Kompletność i odpowiednią jakość danych można uzyskać tylko na drodze rozwiązań organizacyjnych i porozumień zawartych pomiędzy uczelnią i biblioteką, które powinny dotyczyć procedury zgłaszania danych przez autorów, stosowania jednolitych zasad kwalifikacji prac oraz respektowania przez władze uczelni tylko danych, których podstawą jest baza tworzona w bibliotece. Za prawidłowe funkcjonowanie takiego systemu w równej mierze powinna być odpowiedzialna biblioteka, jak i uczelnia, która wspiera działanie systemu, wydając odpowiednie zarządzenia i egzekwując ich stosowanie. Zadaniem obydwu jednostek jest ścisła współpraca w celu wypracowania odpowiednich rozwiązań:

- **organizacyjnych** – regulujących zasady pozyskiwania informacji,
- **merytorycznych** – właściwej klasyfikacji prac,
- **informatycznych** – związanych z wyborem i eksploatacją systemu komputerowego oraz oprogramowania bazy, w której gromadzone są dane,
- **informacyjnych** – mających za zadanie upowszechnianie dorobku naukowego i opracowywanie różnego rodzaju analiz, zestawień bibliograficznych i statystycznych.

Zadania organizacyjne

System ustaleń pomiędzy uczelnią i biblioteką powinien być określony w postaci zarządzeń i dotyczyć sposobu pozyskiwania danych od autorów na zasadzie **obowiązkowego dokumentowania prac pracowników** (w czasie okresu zatrudnienia na tej uczelni) oraz **uznawania przez władze tylko prac zdokumentowanych w bibliotece**. Odpowiednie przepisy powinny także regulować, które rodzaje prac są rejestrowane w systemie, a także określać zasady ich klasyfikacji.

Funkcjonowanie systemu dokumentowania powinna zapewnić właściwa organizacja pracy w bibliotece i jednostkach organizacyjnych uczelni (wyznaczony dział, pracownicy, sprzęt) oraz ustalenie zasad przepływu informacji (danych) pomiędzy pracownikami naukowymi a pracownikami biblioteki prowadzącymi dokumentację. Ważna jest również współpraca z działem osobowym uczelni w celu otrzymywania aktualnych danych nt. osób zatrudnionych na stanowiskach naukowych i podlegających ocenie oraz informacji o zmianach w strukturze organizacyjnej uczelni, nazwach jednostek organizacyjnych itp.

Zadania merytoryczne

Biblioteka powinna prowadzić działalność dokumentacyjną na podstawie ustaleń określających zasady przyjmowania i kwalifikacji prac rejestrowanych w systemie, zapewniając jednolitość stosowania tych zasad, takich jak m.in.:

- dokumentowanie publikacji i prac niepublikowanych na podstawie oryginałów przedstawionych przez autorów,
- uznanie dorobku na wszelkiego typu nośnikach elektronicznych, spełniających wymogi publikacji (czasopisma elektroniczne posiadające nr ISSN, książki elektroniczne, materiały konferencyjne posiadające nr ISBN),
- określenie typów i rodzajów prac podlegających obowiązkowi rejestracji,
- opracowanie zasad liczenia prac wieloautorskich do dorobku jednostek organizacyjnych, w których zatrudnieni są autorzy.

Ważne jest również ustalenie zasad współpracy z władzami uczelni w sprawie rozstrzygnięcia spraw spornych, które powstają w wyniku innych oczekiwań pracowników naukowych niż decyzje bibliotekarzy dokumentujących prace. Zadaniem biblioteki jest też dbałość o prawidłowy opis bibliograficzny dokumentowanych prac zgodny z aktualnymi normami oraz śledzenie prac normalizacyjnych dotyczących opisu bibliograficznego i zagadnień z nim związanych.

Zadania informatyczne

Jedną z najważniejszych decyzji, które podejmuje biblioteka, jest wybór odpowiedniego systemu komputerowego do obsługi bazy dorobku naukowego. System ten powinien umożliwić instalację na wielu platformach sprzętowych i programowych, zapewnić stabilność funkcjonowania, stałą aktualizację bazy oraz możliwość udostępnienia i wyszukiwania informacji w trybie on-line. Interfejs wyszukiwawczy bazy powinien zapewnić zadawanie zapytań prostych i złożonych przy użyciu operatorów boolowskich z zastosowaniem różnych kryteriów: nazwiska autora, jednostki organizacyjnej, rodzaju pracy i jej zasięgu w przedziale różnych lat. W bazie dorobku naukowego ważne jest uwzględnienie zarówno specyfiki uczelni (podziału na jednostki organizacyjne – aktualne i dawne), jak i odpowiednich narzędzi, np.: do samodzielnego sporządzania wykazów bibliograficznych wprost ze strony internetowej czy wypełnienia formularza zgłoszenia publikacji przez autora. Ważne jest również stosowanie właściwego formatu przechowywania danych, który zapewni wymiennność z innymi bazami eksploatowanymi w bibliotece lub w przyszłości z innymi systemami. Zadaniem biblioteki jest zapewnienie obsługi informatycznej potrzebnej do utrzymania bazy i sprzętu wykorzystywanego do jej obsługi.

Zadania informacyjne

W efekcie współpracy biblioteki i uczelni w zakresie dokumentowania prac tworzona jest baza danych, która stanowi cenne źródło informacji. Biblioteka może udostępnić bazę w Internecie, opracowywać wydawnictwa dla władz uczelni, np. raporty i anali-

zy oraz realizować usługi na zamówienia indywidualne oraz jednostek organizacyjnych w postaci zestawień bibliograficznych, statystycznych i bibliometrycznych.

Uregulowania uczelni i fachowe opracowanie danych przez bibliotekę powinny być podstawą do stworzenia sprawnie funkcjonującego systemu informacji o dorobku naukowym, który może być wszechstronnie wykorzystany przede wszystkim przez kadre kierowniczą szkoły wyższej do oceny: całej uczelni, wewnętrznej – jednostek, okresowej – nauczycieli akademickich oraz personalnej – osób ubiegających się o habilitację, profesurę lub awans zawodowy. Z bazy mogą korzystać użytkownicy indywidualni (zwłaszcza autorzy prac), a także inni zainteresowani uzyskaniem informacji o wynikach badań. Baza dorobku naukowego może być też elementem promocji uczelni w kraju i na świecie, tym bardziej że w ostatnim czasie wzrasta liczba prac publikowanych w języku angielskim w renomowanych czasopiśmiech o zasięgu międzynarodowym. Baza może być też polecana studentom uczelni przy poszukiwaniu literatury na temat, stanowi zatem cenne uzupełnienie oferty drogich, anglojęzycznych baz danych kupowanych przez bibliotekę.

System dokumentacji dorobku naukowego w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej jako pierwsza w Polsce zastosowała komputerowy system rejestracji i informacji o dorobku naukowym swoich pracowników. System tworzenia i aktualizacji bazy został uruchomiony w 1972 roku pod nazwą SINT-D i był jednym z pierwszych systemów komputerowych opracowanych przez Bibliotekę Główną. Na potrzeby systemu został utworzony Oddział Dokumentacji, który czuwał nad tworzeniem i aktualizacją bazy. Przez wszystkie lata – do chwili obecnej – system był stale rozwijany i dostosowywany do potrzeb odbiorców. Obecnie jego podstawą jest baza występująca od 1992 r. pod akronimem DONA (Dorobek NAukowy). Zawiera dane o publikacjach od 1945 roku, a o pracach niepublikowanych od roku 1969. Od 1985 roku w systemie gromadzone są również dane o dorobku naukowym powstałym poza zatrudnieniem w Politechnice Wrocławskiej i o pracach popularno-naukowych i dydaktycznych. Podstawowym celem postawionym przed systemem w fazie projektowania było wspomaganie zarządzania badaniami naukowymi, czyli dostarczanie władzom Uczelni wszelkich danych potrzebnych do analizy dorobku naukowego tworzonego przez jej pracowników.¹ Od 1996 r. baza DONA została udostępniona on-line pracownikom uczelni na platformie sieci Novell, a na stronie internetowej Biblioteki można z niej korzystać od 2002 r. pod adresem: <http://www.bg.pwr.wroc.pl/KATA>. W związku z wdrożeniem w Bibliotece Głównej PWr Zintegrowanego Systemu Bibliotecznego ALEPH, w 2005 r. podjęto decyzję o przeniesieniu bazy DONA na serwer systemu ALEPH i o zmianie formatu bibliograficznego danych z APINMARC na MARC21. Przeniesienie było konieczne, ponieważ system DONA wraz z systemem

¹ D. Głazek: *Wspomaganie badań i dydaktyki w Politechnice Wrocławskiej przez wydawnictwa systemu DONA*. W: *Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce – potencjał, możliwości, potrzeby: materiały z konferencji naukowej*, Bydgoszcz-Klonowo, 15-17.V.2002. Bydgoszcz 2002, s. 80

APIN udostępniającym bazę w Internecie są już przestarzałe, zbyt zawodne i nie spełniają wszystkich aktualnych wymagań.²

Od początku swojego funkcjonowania do najważniejszych zadań systemu dokumentacji na Politechnice Wrocławskiej należało:

- gromadzenie danych o dorobku naukowym pracowników PWr,
- edycja wydawnictw informacyjnych,
- rozpowszechnianie zgromadzonych informacji.

Gromadzenie danych odbywa się na podstawie zarządzeń JM Rektora. Pierwsze zarządzenie w tej sprawie zostało wydane w 1969 r.,³ a najnowsze obowiązuje od 1 stycznia 2005 r. i szczegółowo reguluje zasady dokumentowania dorobku naukowego, m.in. tryb zgłaszania, rodzaje prac, które podlegają rejestrowaniu oraz zasady ich kwalifikacji.⁴ *Zarządzenie* nakłada na pracowników naukowych Uczelni **obowiązek dokumentowania i dostarczania prac do biblioteki** w miejscu zatrudnienia, tzn. w instytutach lub na wydziałach. Dokumentowane są wszystkie publikacje i prace niepublikowane na podstawie oryginałów przedstawionych przez autorów i wykonane w okresie zatrudnienia pracownika na Uczelni. W osobnym zbiorze „inne” są rejestrowane publikacje naukowe powstałe przed okresem zatrudnienia na PWr i które posiadają afiliację inną niż Politechnika Wrocławska. W *Zarządzeniu* określony jest także tryb rozstrzygania wątpliwości, które występują przy rejestrowaniu dorobku, gdzie odpowiednimi instancjami wydającymi opinię w tych sprawach są dziekani oraz Prorektor ds. Badań Naukowych i Współpracy z Gospodarką.

Opisy bibliograficzne są tworzone w bibliotekach wydziałów, instytutów, katedr – w miejscu pracy autora, po zgłoszeniu przez niego faktu zakończenia pracy. Pracownik biblioteki tworzy opis dokumentu w postaci elektronicznej, który po weryfikacji w Oddziale Dokumentacji Biblioteki Głównej, służy do aktualizacji bazy DONA. Opis dokumentu tworzony jest zgodnie z obowiązującymi polskimi normami i zawiera: opis bibliograficzny, swobodne słowa kluczowe oraz, dla niektórych prac, streszczenie autorskie. Opis bibliograficzny tworzony jest wyłącznie z autopsji, jedynie wyjątkowo dopuszcza się sporządzenie go na podstawie odbitki. Dokumentami źródłowymi są: książki, artykuły, utwory z wydawnictw zwartych, referaty i komunikaty konferencyjne, recenzje, prace architektoniczne i urbanistyczne,⁵ patenty, wzory użytkowe oraz raporty z badań (oprócz poufnych i tajnych). Zakres tematyczny bazy odpowiada dziedzinom objętym zakresem badań prowadzonych na Uczelni. Obecnie baza zawiera ok. 140 tys. rekordów i rocznie zwiększa się od 3 tys. do 5 tys. rekordów.

² D. Kolcio, B. Radecka, I. Statkiewicz: *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny ALEPH. Interfejs wyszukiwawczy WWW dedykowany dla bazy Dorobek Naukowy Pracowników Politechniki Wrocławskiej DONA*, Raporty Bibl. Gł. OINT Politech. Wroc. 2005, Ser. SPR nr 269, s. 3

³ *Szczegółowe zasady planowania i sprawozdawczości z prowadzonych badań naukowych*. W: Zarządzenia i wytyczne. Organizacja działalności instytutu uczelnianego. Wrocław: Politech. Wroc., 1969, s. 53-54

⁴ *Zarządzenie Wewnętrzne 1/2005 z dnia 17 stycznia 2005 r. w sprawie dokumentowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych pracowników Politechniki Wrocławskiej* [online] [dostęp 30.05.2006]. Dostępne w Internecie: http://www.bg.pwr.wroc.pl/OBIB/Oddz_Dokum/Zaradz_2005.htm

⁵ Dotyczy prac architektonicznych i urbanistycznych nagrodzonych i wyróżnionych w konkursach, o których informacja została opublikowana w fachowych czasopismach i opublikowanych katalogach wystaw

System DONA jest przeznaczony przede wszystkim dla kadry kierowniczej Uczelni. Ponadto mogą z niego korzystać użytkownicy indywidualni (zwłaszcza autorzy rejestrowanych prac), a także inni zainteresowani uzyskaniem informacji o wynikach badań naukowych. Rozwiązania organizacyjne w postaci określenia obowiązku i trybu zgłaszania prac, zorganizowanie współpracy wszystkich jednostek Uczelni oraz egzekwowanie zarządzeń, zapewniło kompletność i właściwą jakość bazy. Zgromadzone w niej dane są jedynym źródłem informacji o dorobku naukowym pracowników zatrudnionych na Politechnice Wrocławskiej, podstawą ich oceny i opracowań różnego rodzaju rankingów, zestawień statystycznych i bibliometrycznych. Użytkownikami bazy są także studenci poszukujący literatury do prac dyplomowych, a nawet uczniowie szkół średnich, zwłaszcza o profilu technicznym lub informatycznym. Baza umożliwia wyszukiwanie w całym tekście opisu według słów kluczowych lub poszczególnych pól (np. autor/promotor, tytuł, nazwa serii, tytuł czasopisma, miejsce wydania i wydawca, klasyfikacja przedmiotowa APIN, nazwa i miejsce konferencji). Niestety nie zawsze wyszukane materiały są dostępne w bibliotece, zwłaszcza materiały konferencyjne lub niepublikowane referaty, z których można skorzystać tylko za zgodą autora.

Za funkcjonowanie systemu DONA odpowiedzialny jest – wspomniany już wcześniej – Oddział Dokumentacji Biblioteki Głównej, którego zadaniem jest czuwanie nad całością prac związanych z napełnianiem bazy, jej korektą, aktualizacją, podejmowaniem decyzji w sprawie kwalifikacji prac (po ewentualnym uzgodnieniu z dziekanami i właściwym prorektorem w sytuacjach wątpliwych). Jednym z najważniejszych zadań Oddziału jest realizacja różnego typu usług na podstawie systemu DONA, np.:

- edycja wydawnictw informacyjnych:
 - *Analiza dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej*, rocznik, do tej pory – od 1973 r., ukazały się 33 edycje tego wydawnictwa;
 - *Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej*, rocznik, do tej pory – od 1969 r. ukazało się 37 edycji tego wydawnictwa;
- przygotowanie zestawień statystycznych:
 - wykazów prac autorów i jednostek organizacyjnych uczelni w dowolnym wyborze i układzie (wg różnorodnych kryteriów, np. autora, jednostki organizacyjnej, roku opublikowania, rodzaju pracy);
 - wykazów prac wykonanych w określonych kierunkach badań i tematach badawczych;
 - zestawień statystycznych potrzebnych do ankiet oceniających pracowników i poszczególne jednostki uczelni;

Wszystkie rodzaje wykazów mogą być przygotowane zarówno w postaci drukowanej i sygnowane pieczęcią Oddziału, jak i w postaci elektronicznej. System umożliwia także samodzielne generowanie wykazu dorobku naukowego wprost ze strony internetowej bazy i przesłanie wyników na podany adres poczty elektronicznej.

Do ważnych zadań Oddziału Dokumentacji należy też współpraca z Ośrodkiem Przetwarzania Informacji w Warszawie w zakresie aktualizacji systemu **SYNABA** (za-

kończonych prac naukowo-badawczych). Oddział przekazuje także informacje o doktoratach obronionych na Politechnice Wrocławskiej do bazy *Dissertation and Theses*, która rejestruje dane o pracach doktorskich i magisterskich z ponad 1 000 uczelni, głównie USA, Kanady i Australii. Politechnika Wrocławska jest jedyną uczelnią w Polsce regularnie przysyłającą do tej bazy informacje o doktoratach w postaci opisu bibliograficznego i streszczenia autorskiego. Obecnie w bazie *Dissertations and Theses* jest ok. 1000 opisów prac, które zostały obronione na Uczelni.

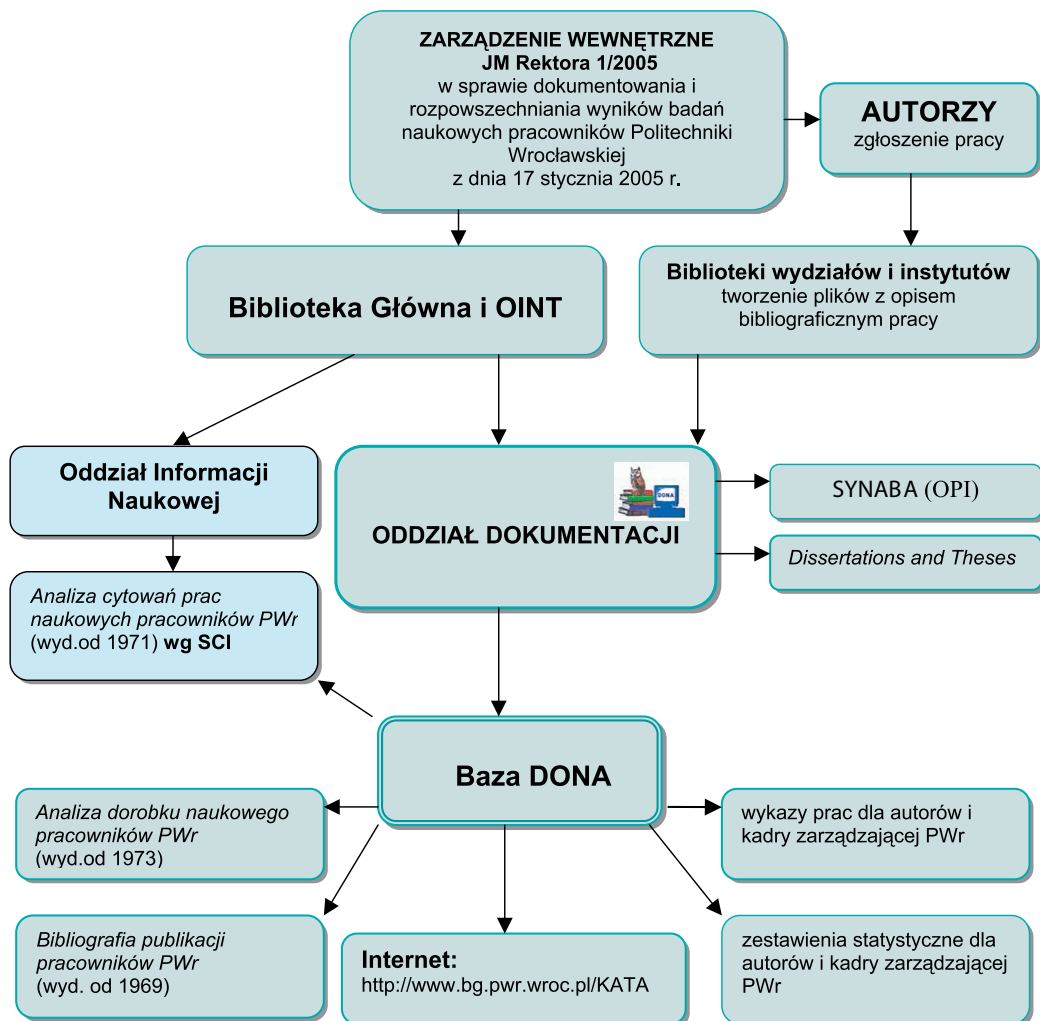
Oddział prowadzi też działalność instruktazową w zakresie tworzenia opisu bibliograficznego dokumentowanych prac naukowych. Wobec dużej liczby osób współtworzących bazę – pracowników Oddziału Dokumentacji, sieci bibliotecznej i pracowników Uczelni, którzy w zakresie obowiązków mają dokumentowanie, niezbędne okazało się opracowanie *Instrukcji*⁶ szczegółowo omawiającej sposób rejestrowania danych oraz sporządzania opisu bibliograficznego zgodnego z odpowiednimi normami i wymogami systemu komputerowego. Na przestrzeni lat powstało już kilka wersji *Instrukcji*, aktualizowanej i uzupełnianej zgodnie z obowiązującymi zarządzeniami, aktami prawnymi czy zmianami w obrębie uczelni (np. zmiany jej struktury). Oddział Dokumentacji nadzoruje prawidłowość opisu bibliograficznego w rekordach tworzonych przez zespół pracowników i udziela wszelkich konsultacji w tym zakresie.

Zagadnienia związane z prowadzeniem działalności dokumentacyjnej wielokrotnie były tematem wykładów i ćwiczeń na kursach ogólnopolskich, a także szkoleniach i stażach organizowanych w Bibliotece Głównej i OINT.

Kolejnym, ważnym źródłem informacji o dorobku naukowym pracowników Uczelni są analizy cytowań. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej posiada największe w kraju doświadczenie w ich przygotowywaniu. Wykonuje je od 1971 roku Oddział Informacji Naukowej na podstawie Science Citation Index. Do przygotowania prawidłowych analiz niezbędna jest kompletna bibliografia pracowników Uczelni, co zapewnia baza DONA. Praca związana z przygotowaniem analiz cytowań to wyselekcjonowanie danych na podstawie bazy SCI i przesłanie osobom zainteresowanym zestawień bibliograficznych (prac cytowanych i cytujących) oraz danych liczbowych – władzom Uczelni (dziekanom, dyrektorom instytutów, wydziałów, członkom Senatu). Zebrany materiał można wykorzystać do różnego rodzaju analiz porównawczych, np. najbardziej cytowanych pracowników czy jednostek organizacyjnych Uczelni. Od 2003 r., corocznie wydawany jest raport *Analiza cytowań prac pracowników Politechniki Wrocławskiej*, który zawiera informacje o liczbie cytowań uzyskanych przez pracowników Politechniki w postaci tabel i wykresów, o rodzaju cytowanych materiałów źródłowych, z podaniem IF w przypadku czasopism oraz o najbardziej cytowanych pracach i pracownikach PWr w danym roku objętym analizą. Raporty: *Analiza cytowań...* wraz z wspomnianą wyżej *Analizą dorobku...* stanowią podstawowe źródło informacji dla władz Uczelni i są corocznie omawiane na Senacie poświęconym ocenie dorobku naukowego pracowników.

⁶ D. Głazek (oprac.): *Dokumentowanie zakończonych prac naukowych w Politechnice Wrocławskiej: [System] DONA. Instrukcja*, Wrocław 1995, s. 69

System dokumentacji dorobku naukowego pracowników Politechniki Wrocławskiej

System dokumentacji dorobku naukowego w Polsce

W ostatnim dziesięcioleciu nastąpił zdecydowany rozwój działalności dokumentacyjnej bibliotek w Polsce. Przegląd stron WWW, na których udostępniane są bazy danych dorobku naukowego pokazuje, że są to zwłaszcza uczelnie o profilu technicznym, medycznym, ekonomicznym i rolniczym.⁷ Większość z tych baz została uruchomiona pod koniec lat 90. i niestety nie zawiera kompletnych danych ze względu na brak porozumień pomiędzy bibliotekami i uczelniami w sprawie obowiązkowego zgłaszania infor-

⁷ E. Bąkowska (oprac.): *Bibliografie publikacji pracowników instytucji naukowych w Polsce dostępne online*. OIN BJ [online] [dostęp 27.05.2006]. Dostępny w Internecie: <http://www.bj.uj.edu.pl/var/biblprac.htm>

macji o zakończonych pracach naukowych. Nawet jeżeli, dzięki staraniom bibliotek, na uczelniach zostały wydane odpowiednie zarządzenia, to nie są respektowane, tzn. dane z bazy bibliotek nie są podstawą rozliczeń i oceny pracowników. Brak sprawnie działającego systemu, którego podstawą powinny być jasno określone i przestrzegane zasady pozyskiwania danych, zmusza osoby zajmujące się dokumentowaniem do samodzielniego zdobywania informacji bibliograficznych poprzez analizę wydawnictw kupowanych przez bibliotekę, a nawet do śledzenia baz abstraktowych w poszukiwaniu publikacji autorstwa pracowników uczelni. Potrzebne dane pozyskiwane są też z odpowiednich działów nauki lub zgłaszane przez samych autorów poprzez formularz na stronie bazy. Wszystkie te działania nie zapewniają jednak kompletności bazy tworzonej w bibliotece, a co za tym idzie, nie dostarczają władzom uczelni pełnych i wiarygodnych danych liczbowych. Bazy nie mogą też być źródłem informacji dla wszelkiego rodzaju analiz i porównań dorobku naukowego polskich uczelni. Starania bibliotek powinny zatem pójść w kierunku uświadomienia władzom uczelni znaczenia i możliwości wykorzystania tego typu baz dla wszelkich form sprawozdawczości i oceny uczelni, a także przekonania pracowników, że konieczność zgłaszania informacji o zakończonych pracach nie jest przykrym obowiązkiem, ale niezbędnym czynnikiem w planowaniu i rejestrowaniu kariery naukowej, a także źródłem informacji i promocji polskiej nauki w kraju i na świecie.

Przyszłość systemu informacji o dorobku naukowym

Powszechne gromadzenie informacji o dorobku naukowym polskich uczelni, w postaci komputerowo udostępnianych baz danych, powinno stać się jedną z najważniejszych sfer działalności bibliotek naukowych. Starania bibliotek o stworzenie sprawnie działającego systemu, oprócz popularyzowania działalności naukowo-badawczej, nadają prestiż bibliotekom oraz włączają je w nurt tworzenia źródeł informacji niezbędnych do funkcjonowania nauki. Biblioteki powinny podjąć starania o uznanie tej działalności jako jednej z priorytetowych i zyskać przekonanie środowiska naukowego, że tylko system prowadzony w bibliotece spełnia wymagania pod względem opracowania bibliograficznego, właściwej klasyfikacji prac i rozpowszechnienia informacji o dorobku.

Polskie biblioteki powinny rozwinąć współpracę w celu ujednoczenia i rozwoju systemu informacji o dorobku naukowym – stosowania jednolitych kryteriów i zasad kwalifikacji prac, opisów bibliograficznych (np. skrótów czasopism), kryteriów dotyczących zasięgu prac. Bibliograficzne bazy dorobku uczelni powinny być przekształcone w ogólnopolski zintegrowany system informacji z opracowanym jednolitym interfejsem wyszukiwawczym, zapewniającym szybkie dotarcie do poszukiwanej pracy lub specjalności rozwijanej w danej uczelni, z możliwością określenia rodzaju publikacji i źródła, gdzie została opublikowana (czasopisma z Listy Filadelfijskiej, recenzowane wydawnictwa zwarte, monografie itp.). Połączenie baz dorobku uczelni jednego typu – politechnik, uniwersytetów, akademii medycznych, rolniczych, ekonomicznych – dawałoby pełny obraz polskiej nauki, a także stworzyłoby cenne źródło informacji, jakimi są dziedzinowe bazy danych: nauk technicznych, humanistycznych, medycznych, ekonomicznych, rolniczych.

Powszechne udostępnienie w Internecie takich baz byłoby ważnym uzupełnieniem drogich, zagranicznych baz danych, zastrzeżonych tylko dla użytkowników macierzystej uczelni. Kolejnym, ważnym kierunkiem rozwoju tych baz byłaby ich integracja z elektronicznymi zasobami macierzystych bibliotek – kolekcją czasopism elektronicznych, katalogami OPAC, zasobami Internetu i stopniowe przekształcanie baz bibliograficznych w ogólnodostępne repozytoria pełnych tekstów naukowych publikowanych na zasadach Open Access. Taki system informacji o dorobku naukowym – tworzony i rozwijany przez biblioteki, będzie służyć upowszechnianiu i wspomagananiu badań naukowych, wspieraniu dydaktyki na uczelniach i poszerzy krąg zainteresowanych informacją o literaturze naukowej. Będzie także źródłem prawidłowo wykonywanych analiz cytowań oraz innych zestawień ilościowych i jakościowych niezbędnych do prawidłowej oceny pracowników i uczelni.

Bazy danych dorobku naukowego mogą mieć jeszcze szersze wykorzystanie. Z chwilą przystąpienia Polski do UE rośnie znaczenie różnych programów mających na celu prognozowanie i ocenę potencjału gospodarczego czy naukowego, np. Programu Foresight – „...rozumianego jako profesjonalne gromadzenie i przetwarzanie informacji w celu budowania średnio- lub długookresowej wizji rozwojowej regionów i krajów, w zakresie najszerzej rozumianych technologii, a na jej podstawie podejmowanie dobrze uzasadnionych decyzji i mobilizowanie wszystkich partnerów społecznych do wspólnych działań”.⁸ W Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego został obecnie uruchomiony Narodowy Program Foresight, którego celem jest:

- określenie priorytetowych kierunków badań naukowych i prac rozwojowych, które w perspektywie wieloletniej wpłyną na przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego,
- racjonalne wykorzystanie wyników badań w praktyce oraz stworzenia dla nich preferencji w przydziale środków budżetowych,
- wprowadzenie nowych grup społecznych do wspólnej dyskusji o przyszłości,
- przedstawienie znaczenia i osiągnięć badań naukowych dla rozwoju gospodarki oraz możliwości ich absorpcji przez gospodarkę,
- zbliżenie zasad polskiej polityki naukowej do nowoczesnych wymogów UE,
- zmiana orientacji polityki naukowej i innowacyjnej z gospodarki tradycyjnej na Gospodarkę Opartą na Wiedzy.

Rezultatem Narodowego Programu Foresight w Polsce powinno być ukierunkowanie rozwoju badań i technologii na dziedziny gwarantujące dynamiczny rozwój gospodarczy w perspektywie średnio- i długookresowej oraz racjonalizacja nakładów realizowanych ze środków publicznych.⁹ Takie opracowania będą miały podstawowe znaczenie

⁸ J. Kaleta, M. Miller: *Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych (DCSR). Założenia, organizacja, formy pracy, finansowanie*. W: Regionalna Strategia Rozwoju – wspólne dzieło społeczności Dolnego Śląska. Prace Naukowe. Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki 2005 Seria Konferencje nr 1, s. 76

⁹ *Narodowy Program Foresight* [online] [dostęp 27.05.2006]. Dostępny w Internecie: http://www.mnii.gov.pl/mein/index.jsp?layout=2&page=text&place=Text01&news_id=339&news_cat_id=78

w pozyskiwaniu funduszy unijnych, planowaniu rozwoju, pozyskiwaniu partnerów do współpracy, a w efekcie, w inwestowanie w poszczególne gałęzie działalności, również tej naukowej. Najlepszym źródłem informacji w sferze nauki powinny być bazy dorobku naukowego uczelni, na podstawie których będzie można określić rodzaje rozwijanych dyscyplin i specjalności naukowych polskich uczelni. Dane ilościowe i jakościowe uzyskane na podstawie baz dorobku mogą w dużej mierze dostarczać niezbędnych informacji potrzebnych przy podejmowaniu decyzji w zakresie rozwoju gospodarki, usług czy handlu w mikro- i makroskali, mogą także decydować o wzroście nakładów finansowych na rozwój instytucji naukowo-badawczych. Analiza ilościowa i jakościowa publikacji poszczególnych uczelni pozwoli na ustalenie prawidłowości rządzących nauką, podniesie skuteczność jej prognozowania, wpłynie na doskonalenie mechanizmów oceny nauki i jej składników, a w efekcie umożliwi sprawniejsze prowadzenie polityki naukowej. Tworzenie i rozpowszechnianie informacji o dorobku pracowników nauki będzie ważnym ogniwem komunikacji i wymiany myśli naukowej. Uczestnictwo bibliotek w przygotowywaniu tych danych powinno utrwalić rolę bibliotek jako ośrodków udostępniających i zarządzających informacją naukową i postawić je w roli nie tylko biernego wykonawcy – rejestratora danych w bazie, ale także jako równorzędnego partnera w dyskusjach merytorycznych z władzami uczelni czy z twórcami opracowań dotyczących strategii rozwoju nauki.

Bibliografia

1. Głazek D. (oprac.): *Dokumentowanie zakończonych prac naukowych w Politechnice Wrocławskiej: [System] DONA. Instrukcja*. Wrocław: Bibl. Gł. OINT Politech. Wroc. 1995, s. 69
2. Głazek D.: *Wspomaganie badań i dydaktyki w Politechnice Wrocławskiej przez wydawnictwa systemu DONA*. W: *Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce – potencjał, możliwości, potrzeby: materiały z konferencji naukowej, Bydgoszcz-Klonowo, 15-17 maja 2002*. Bydgoszcz: Wydaw. Uczel. ATR, 2002, s. 79-91
3. Górska M., Halbtuch J., Sławińska R.: *Bibliometryczne wymagania władz Uczelni a możliwości i sposoby ich realizacji w BAM we Wrocławiu*. W: *XXI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych. Biblioteki medyczne wobec problemu bibliometrycznej oceny dorobku naukowego uczelni*. Poznań, 28-29 listopada 2002 [online]. Poznań: Biblioteka Główna Akademii Medycznej [dostęp 27.05.2006]. Dostępny w Internecie: <http://www2.bg.am.poznan.pl/inne/konferencja/streszczenia.php?i=4>
4. Jankowska M.: *Najnowsze trendy w amerykańskich bibliotekach akademickich*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność*, pod red. H. Ganińskiej T. 1. Poznań: Bibl. Gł. Politech. Pozn., 2005, s. 14-18
5. Jankowska M.: *Powszechna edukacja informacyjno-komunikacyjna jako atrybut bibliotekarstwa akademickiego*, Biuletyn EBIB [online] 2005 nr 1 (62) [dostęp 01.03.2006]. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/jankowska.php> ISSN 1507-7187

6. Kaleta J., Miller M.: *Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych (DCSR). Założenia, organizacja, formy pracy, finansowanie*. W: Regionalna Strategia Rozwoju – wspólne dzieło społeczności Dolnego Śląska. Prace Naukowe. Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki 2005 Seria Konferencje nr 1, s. 73-79
7. Klesta D., Rzońca I.: *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny ALEPH. Koncepcja funkcjonowania bazy danych Dorobku Naukowego Pracowników DONA w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej*, Raporty Bibl. Gł. OINT Politech. Wroc. 2005 Ser. SPR nr 268
8. Kołcio D., Radecka B., Statkiewicz I.: *Komputerowy zintegrowany system biblioteczny ALEPH. Interfejs wyszukiwawczy WWW dedykowany dla bazy Dorobek Naukowy Pracowników Politechniki Wrocławskiej DONA*, Raporty Bibl. Gł. OINT Politech. Wroc. 2005, Ser. SPR nr 269
9. *Konferencja „Statystyczno-porównawcze metody oceny działalności naukowej”* [online] Uniwersytet Śląski w Katowicach, Komitet Naukoznawstwa PAN, Cieszyn 22-23 listopada [dostęp 25.05.2006]. Dostępny w Internecie: http://www.bg.us.edu.pl/Arton_inf/konferencja.htm
10. *Narodowy Program Foresight* [online] [dostęp 27.05.2006]. Dostępny w Internecie: <http://www.kbn.gov.pl/foresight/definicja.html>
11. Skalska-Zlat M.: *Bibliometryczna analiza zbiorów publikacji jako podstawa oceny zespołów i instytucji naukowych*, Zagadnienia Naukoznawstwa 1995 nr 3-4, s. 186
12. Stefaniak B.: *Badania bibliometryczne, naukometryczne, informetryczne*. W: *Informacja naukowa w Polsce: tradycja i nowoczesność*. Olsztyn: Wydaw. WSP 1998, s. 97-219
13. Stefaniak B.: *Naukometria i możliwości wykorzystania wyników badań piśmiennictwa naukowego w kreowaniu polityki naukowej*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe 1994 nr 3, s. 48-64
14. *System Informacji o Dorobku Naukowym DONA* [online] [dostęp 27.05.2006]. Dostępny w Internecie: <http://www.bg.pwr.wroc.pl/OBIB/>

Role of University Libraries in the Field of Creating and Disseminating Information about University Scientific Publications

One of the most important task of the contemporary university libraries is acquisition and dissemination information about scientific publications of the university staff scientific publications. It is important to elaborate cooperation principles between library and the university in the field of cataloguing and disseminating scientific research results as well as care of a name, term, code, etc., under which a bibliographic record may be searched and identified. The example here are organizational solutions of information

system of scientific publications in the Main Library of Wrocław University of Technology. These are based on directives of the University authorities and recognizing the database of university scientific publications creating in the Library as the only source of data. The future tasks of university libraries have to show the direction of integration of their service and the university ones as well as the cooperation with other libraries in Poland to unify and develop the system of information of scientific publications. It will be a source of a proper done citation analysis and appraisal. The libraries should link bibliographic databases of scientific publications with full text sources, OPAC catalogues, repositories of scientific papers and other learning materials available on the Internet. Organized in this way system will be an important link of an exchange of thoughts and consolidation the role of libraries as the centers disseminating and managing scientific information.